

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Tarja.kurki@minedu.fi

Palaute taustamuistiosta koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelman laadinnalle (luonnos)

Viite: Koulutuksellista tasa-arvoa koskeva virkamiestyöryhmä

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2011-2016 mukaan valtioneuvosto hyväksyy 2012 loppuun mennessä koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelman. Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut asian valmistelua varten virkamiehistä koostuvan työryhmän, jonka toimiaika on 2.4.2012 – 31.3.2013. Työryhmän tekemästä luonnoksesta taustamuistioksi koulutuksellisen tasa-arvon toimenpideohjelman laadinnalle järjestettiin kuulemistilaisuus 5.10.2012.

Sivistystyönantajat ry paheksuu asian valmistelutapaa, jossa erityisesti yksityiset oppilaitokset on sivuutettu. Yliopistojen, yksityisten oppilaitosten ja ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten järjestönä Sivistystyönantajat ry ei saanut kutsua kuulemistilaisuuteen. Kuultavaksi ei myöskään kutsuttu esim. Yksityiskoulujen Liittoa eikä Yksityisten Ammatillisten Oppilaitosten Liittoa.

Työryhmä esittää luonnoksessaan kaikkien koulutusasteiden kohdalla toimenpiteitä, joista osa on vaihtoehtoisia. Toimenpide-esitykset on kirjattu lyhyesti ilman yksityiskohtaisempaa avaamista. Ehdotuksista puuttuu niiden laajempi vaikutuksien, seurauksien ja paikoin myös kustannusten arviointi. Vaikutukset tulee kuitenkin avoimesti arvioida jokaisen ehdotuksen kohdalla.

Työryhmän esittämä kokonaisuus on hyvin laaja ja se sisältää merkittäviä, esimerkiksi koulutusjärjestelmän rakenteeseen ja rahoitusjärjestelmään liittyviä ehdotuksia. Laajassa ehdotusvalikoimassa joillakin muutosehdotuksilla saattaa olla paikoin vaikutuksia tasa-arvoon, mutta joillakin on vaikutuksia myös muihin asioihin, kuten yksilön oikeuksiin, koulutuksen resursseihin, koulutuksen palvelutuotantoon sekä koulutuksen ja työelämän vastaavuuteen. Näitä aspekteja ei esityksessä ole käsitelty.

Työryhmän luonnoksessa esittämien ehdotusten todellisen toimivuuden ja vaikutusten arviointi on, yllä olevaan viitaten, tässä yhteydessä ja aikataulussa mahdotonta. Siksi nostamme nyt esille vain joitakin asioita.

Oppilaalla tulee olla oikeus valita koulunsa

Perusopetuksen osalta työryhmä ehdottaa oppilaan vapaan hakeutumisoikeuden rajoittamista. Kunnan osoittamasta lähikoulusta tulisi eräänlainen pakko-koulu, sillä oppilas voisi hakeutua toiseen kouluun vain perustellusta syystä aluehallintoviranomaisen luvalla.

Sivistystyönantajat ry ei näe ehdotusta nykyaikaisen koulujärjestelmän osana. Modernissa ja oppilasta tukevassa koulutusjärjestelmässä oppilas ja hänen vanhempansa voivat valita oppilaan tarpeita ja taipumuksia parhaiten vastaavan koulun. Se osaltaan motivoi koulunkäyntiä. Nykyistä lakia ei tule muuttaa, sillä se muuttaisi yksilön, oppilaan ja kodin, aseman merkittävällä tavalla. Nykyinen malli on toimiva, sillä koti on aina viime kädessä olla se, joka valitsee koulun johon oppilas hakeutuu. Perusopetuslain mukainen (28§) vapaa hakeutumisoikeus tukee parhaiten jokaisen lapsen ja perheen yksilöllisiä tarpeita.

Sivistystyönantajat ry korostaa, että yksityiset opetuksen järjestäjät ovat saaneet toimilupansa valtioneuvostolta. Lupapäätös on sisältänyt tarveharkinnan ja luvan saaneen oppilaitoksen kohdalla valtioneuvosto on todennut erityisen koulutus- ja sivistystarpeen olevan olemassa. Näin ollen alemman viranomaisen harkinta yksittäisen oppilaan kohdalla koulutuksen tarpeesta tarveharkintaan nojautuen tai muilla tarkoituksenmukaisuussyillä olisi ristiriidassa valtioneuvoston yleisistunnossa tekemän ratkaisun kanssa. Alemman hallintoviranomaisen ratkaisu siis käytännössä muuttaisi valtioneuvoston lainvoimaisen päätöksen sisältöä, mikä ei ole mahdollista. Tällainen menettely olisi käytännössä myös valtioneuvoston toimivallan delegoimista aluehallintovirastolle.

Perusopetuksen oppilaskohtainen ja ylläpitjäneutraali rahoitus ohjautuu parhaiten tarkoitukseensa, opetustehtävän hoitamiseen, kun se maksetaan valtiolta suoraan opetuksen järjestäjälle. Erityisesti tämä toteutuu silloin, kun kyseessä on yksityisessä muodossa toimiva oppilaitos. Tällöin julkinen rahoitus on käytännössä korvamerkittyä.

Perusopetuksen rahoituksen kehittämisessä tulee huomioida oppilaiden tasarvo. Nykyisestä rahoituslaista tulee poistaa yksityisten opetuksen järjestäjien rahoituksen negatiivinen porrastus (-10 %), joka asettaa oppilaat rahoituksen osalta keskenään eriarvoiseen asemaan sen mukaan, mitä koulua he käyvät (oppilaitoksen luvan päivämäärään perustuva negatiivinen porrastus). Tätä asiaa työryhmä ei ole huomioinut.

Työryhmän ehdotuksien yksityiskohtia tai vaikutuksia ei esityksessä ole avattu esimerkiksi perusopetuksen rahoituksen muuttamishdotuksen osalta. Miten ja milloin raha kulkisi järjestelmässä, kun oppilas käy muuta kuin lähikoulua, toisen kunnan koulua tai yksityisen opetuksen järjestäjän koulua? Miten rahoitus määräytyisi silloin ja kuka siitä päättäisi? Mitkä olisivat koulukohtaiset vaikutukset nykyjärjestelmään verrattuna? Työryhmä esittää kovin merkittäviä asioita harkittavaksi ilman, että niistä kerrotaan riittävästi.

Osa työryhmän ehdotuksista on sellaisia, jotka lisäävät byrokratiaa. Kaikki rahoitus ja resurssit tulee kuitenkin kohdistaa varsinaisen opetustehtävän toteuttamiseen, ei byrokratian kasvattamiseen.

Paikallisella tasolla tunnetaan ryhmäkokoont vaikuttavat tilanteet

Luonnos sisältää ehdotuksen säätää perusopetuksen ryhmäkoosta sekä nostetaan esille ohjauksen osalta 250 oppilaan katto. Silloin ei kuitenkaan huomioida käytännön tilanteita: joskus pienempi ryhmä voi olla haasteellisempi kuin suurempi ryhmä. Ryhmäkokojen kansallisen tason säätelyllä tulee helposti ryhmän maksimikoosta samalla myös ryhmän minimi. Ryhmäkoosta ja vas-

taavista asioista päättäminen kuuluu tehdä koulutasolla, jossa paikallisen tilanteen tuntemus on ehdottomasti parhain.

Pakko ei ole ratkaisu

Toisin kuin työryhmä esittää, oppivelvollisuuden pidentämiseen ei ole tarvetta koulutuksen alkupäästä esiopetuksen osalta eikä perusopetuksen jälkeiseltä ajalta. Kaikilla lapsilla tulee olla oikeus esiopetukseen, mutta osallistumisen tulee olla vapaaehtoista. Päätösvalta osallistumisesta tulee myös tulevaisuudessa kuulua lapsen vanhemmille. Velvoittavuuden sijaan olisi huolehdittava siitä, että esiopetusta on tarjolla riittävästi monipuolisen järjestäjaverkon toimesta.

Työryhmä ehdottaa oppivelvollisuuden pidentämistä vuodella. Ehdotuksella yritetään varmistaa toisen asteen koulutukseen ohjaavien ja valmistavien koulutusten tekemistä velvoittavaksi niille, jotka eivät muutoin ole koulutukseen hakeutuneet.

Sivistystyönantajat ry ei näe oppivelvollisuuden pidentämistä ratkaisuna eri syistä johtuviin nuorten haasteisiin. Niitä tulee ratkoa yksilöllisillä valinnanmahdollisuuksilla, mikä myös tukee nuorten motivaatiota. Pakko ei ratkaise ongelmia.

Pakon sijaan olisi huomioitava erilaisten ohjaavien ja valmistavien koulutusten, työpajojen ja vapaan sivistystyön riittävästä rahoituksesta sekä huolehtia oppivelvollisuusiän ohittaneiden perusopetuksen rahoituksen kehittämisestä.

Vapaan sivistystyön rooli esille

Sivistystyönantajat hämmästelee sitä, että työryhmän luonnoksessa ei ole pohdittu vapaan sivistystyön roolia ja mahdollisuuksia nivelvaiheen aktiivisena toimijakenttänä. Vapaalla sivistystyöllä on jo nyt monipuolinen rooli muun muassa oppimisen, syrjäytymisen ehkäisyn, nivelvaiheiden tukemisen, kotouttamisen ja aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta. Lisäksi vapaalla sivistystyöllä on luonteva rooli niin koulutustakuun kuin korkeakoulutettujen ihmisten elinikäisen oppimisen toteutuksessa.

Lukio on yleissivistävää koulutusta ja ammatillinen koulutus on ammatillista koulutusta – yksilöllisiä ratkaisuja unohtamatta

Kaikissa työtehtävissä ei pärjää samanlaisilla taidoilla. Siksi Sivistystyönantajat näkee, että lukiota tulee edelleen kehittää yleissivistävänä ja ammatillista koulutusta ammatillisena koulutuksena. Kummankin koulutuksen ydintehtävät ja tavoitteet tulee säilyttää selkeinä. Sen lisäksi on oltava yksilöllisiä valinnanmahdollisuuksia.

Toisen asteen koulutuksessa tulee säilyttää nykyinen koulutuksen järjestäjämalli ja rahoitus tulee jatkossakin maksaa opiskelijakohtaisena valtiolta suoraan koulutuksen järjestäjälle. Kun rahoitus maksetaan yksityiselle koulutuksen järjestäjälle suoraan valtiolta, se on korvamerkitty juuri ko. koulutustehta-

vän hoitamiseen. Rahoituksen kulkeminen suoraan turvaa opiskelijoiden vapaan hakeutumisoikeuden.

Ammatillisen koulutuksen rahoituksen tulee kulkea käsi kädessä muun ohjausjärjestelmän kanssa ja rahoituksen määräytymisperusteissa tulee ottaa huomioon myös tutkinnon osat. Moduulimainen rakenne ei saa rangaista koulutuksen järjestäjää.

Opiskeluhoolto

Oppilas- ja opiskelijahuollon kehittäminen on tärkeää. Keskeistä on se, että opiskeluhooltoon liittyvien tehtävien ja rahoituksen tulee kulkea samaan suuntaan: Jos koulutuksen järjestäjälle asetetaan lisää tehtäviä tai velvoitteita opiskeluhoollon osalta, tulee niihin kohdistettu rahoitus ohjata myös suoraan koulutuksen järjestäjälle.

Muutosten tulee perustua tarpeeseen

Työryhmän luonnoksessa tarjoillaan ajatusta kaksivuotisesta korkeakoulutuskinnosta. Koulutus- ja tutkintojärjestelmien muutokset tulee olla tarpeeseen perustuvia. Jos tarvetta ilmenee, kansainvälisten mallien soveltuvuus Suomeen on selvitettävä, kuten myös muut kiteytetyn ongelman ratkaisuvaihtoehdot. Ajatus lyhyemmistä tutkinnoista on sekä yliopistoja että ammattikorkeakouluja mutta myös työelämää merkittävästi koskeva. Sivistystyönantajat ry näkee, että tällaisiin selvityksiin tai hankkeisiin ei tule ryhtyä ennen kuin niistä on erityisesti keskusteltu sekä työelämän että korkeakoulujen kanssa.

Hallitus on tehnyt merkittäviä leikkauksia niin opetus- kuin korkeakoulusektorille. Ammattikorkeakoulujen osalta on samalla meneillään rakennemuutos. Sivistystyönantajat ry:n mielestä tällä hetkellä ei tule antaa senkaltaisia uusia tehtäviä tai toteuttaa sellaisia muutoksia, jotka vaativat erityisiä lisäresursseja elleivät korkeakoulut itse näe sellaista mahdolliseksi. Lisäresursseja tarkoittaisi esimerkiksi opiskelijavalinta kaksi kertaa vuodessa. Tämän hetkessä tilanteessa korkeakouluja tulee kuunnella huolellisesti.

Sivistystyönantajat ry

Minna-Marika Lindström
johtava asiantuntija

Sivistystyönantajat ry on vuonna 1993 perustettu opetus- ja korkeakoulualan työnantajien edunvalvontajärjestö, joka neuvottelee yliopistojen, yksityisten oppilaitosten ja ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten yleissitovat työehtosopimukset ja valvoo jäsentensä työmarkkina- ja elinkeinopoliittisia etuja. Yhdistys on Elinkeinoelämän keskusliiton EK:n jäsenliitto.

Sivistystyönantajat ry edustaa yli 300 jäsentä, jotka ovat säätiöitä, osakeyhtiöitä, rekisteröityjä yhteisöjä tai julkisoikeudellisia laitoksia. Liiton jäsenten palveluksessa on yli 56.000 työntekijää. Jäsenet edustavat kaikkia koulutusasteita:

- *yliopistoja ja ammattikorkeakouluja*
- *ammattillisia oppilaitoksia ja lukioita*
- *peruskouluja*
- *vapaan sivistystyön oppilaitoksia (kansanopistoja, kansalaisopistoja, kesäyliopistoja, liikunnan koulutuskeskuksia, opintokeskuksia)*
- *taiteen perusopetuksen oppilaitoksia (kuten musiikkiopistoja)*